

RE:

SOURCE

Green Deals

Ett nederländskt initiativ för grön tillväxt

Vad är Green Deals?

Kan Sverige lära och inspireras av modellen?

Förord

Denna rapport har tagits fram av innovationsprogrammet RE:Source. RE:Source finansieras av Energimyndigheten, Vinnova och Formas. Finansiering sker också genom områdets aktörer. Rapporten är en del av RE:Sources projekt Benchmarking och internationellt samarbete. I det projektet ingår att identifiera goda exempel i framgångsrika länder. Det ingår också att i samarbete med dessa länder utveckla gemensamma aktiviteter och överföra best practice-lösningar mellan ländernas aktörer.

Syftet med rapporten är att sammanställa grundläggande fakta om Green Deals. Förhoppningen är att det ska möjliggöra ställningstagande om Green Deals är användbart som verktyg även i Sverige.

I arbetet med rapporten har stöd fåtts från den nederländska ambassaden och av experter vid den nederländska myndigheten för innovation och företagande, RVO.

Med stöd från

VINNOVA
Sveriges innovationsmyndighet

 Energimyndigheten

FORMAS

**Strategiska
innovations-
program**

Vad är Green Deals?

Green Deals, eller ”Gröna Överenskommelser”, är ett initiativ från den nederländska regeringen. Initiativet startades 2011.

Green Deals syftar till att ta vara på innovativa initiativ från samhällets aktörer. När näringslivet, ideella organisationer, medborgargrupper eller andra aktörer stöter på hinder i samband med sitt arbete för hållbar utveckling kan de ta initiativ till en överenskommelse i form av en Green Deal. En överenskommelse görs mellan dessa aktörer och regeringen med målet att undanröja hindren. I början av 2019 hade 228 Green Deals slutits.

Green Deals bygger på ett nedifrån och upp perspektiv på så sätt att behov identifieras av samhällets aktörer som också tar initiativet till överenskommelsen. Green Deals görs ofta för en period på två till tre år.

För att konkretisera och stimulera initiativ har följande centrala teman formulerats:

- Energi
- Livsmedel
- Vatten
- Resurshushållning
- Biologisk mångfald i växtodling
- Transportlösningar
- Biobaserad ekonomi
- Klimat
- Byggande

Följande kriterier används som utgångspunkt för att bedöma vilka initiativ som ska kvalificera sig till att bli en Green Deal:

1. *Ett tydligt mål för hållbarhet inom de områden som är centrala för Green Deals.*
2. *Potential för hållbar ekonomisk tillväxt.*
3. *Är eller kommer att vara ekonomiskt lönsam.*
4. *Är inspirerande för andra aktörer som företag, myndigheter, branscher eller regioner.*
5. *De hinder som finns ska regeringen ha makt att undanröja.*
6. *Kommer att visa resultat snabbt, helst inom tre år.*
7. *Tillför värde i förhållande till andra liknande Green Deals.*
8. *Initieras av en aktör som själv är villig att spela en aktiv roll.*
9. *Är tekniskt genomförbar.*

Hur bidrar regering och myndigheter?

Lagstiftning och administration:

I de fall regler är hinder för en hållbar utveckling så kan överenskommelsen avse att regering- en ändrar lagstiftningen eller dess tillämpning. Myndigheternas insats kan också avse hur handläggning av ärenden och tillståndsprövningar är reglerad eller vilka rutiner som finns för detta. De kan också ge information och vägledning som underlättar processer och handläggning. Överenskommelsen kan även innefatta att regeringen skapar utrymme för experiment och försök.

Marknadsstimulerande åtgärder:

Exempel på marknadsstimulerande åtgärder är att nya standarder eller normer tillåts och provas i en existerande infrastruktur, att certifiering tas fram för nya typer av produkter eller demonstrationsprojekt/anläggningar eller att beskattning av produkter och tjänster anpassas för att underlätta för en tidig marknadsintroduktion. Det kan också avse att använda offentlig upphandling för att skapa en marknad för nya produkter.

Innovation:

Green Deals kan avse att entreprenörer utvecklar affärsmodeller, produkter och erbjudanden och prövar dessa tillsammans med andra aktörer och användare. Detta koordineras med Nederländernas insatser för prioriterade innovationsområden, som exempelvis jordbruk och livsmedel, kemiteknik, kreativ verksamhet och energisystem.

Samordningseffekter:

Regeringen kan som oberoende facilitator samla aktörer och hjälpa till att starta en process. Detta kan kombineras med att ta fram vägledning, verktyg, standarder och processer.

I vissa fall kan det vara svårt att ändra lagstiftning, särskilt sådana regler som är beslutade inom EU. Regeringens åtaganden vad gäller regeländringar har därför oftast avsett mindre justeringar av gällande regelverk och ibland förändrad tolkning och tillämpning. Exempel finns på att regeringens åtagande har avsett att verka för att EU ska ändra sin regler för att underlätta den utveckling som överenskommelsen avser.

Hur är det organiserat?

Initiativet till en Green Deal tas av samhällsaktörer. Företag, ideella organisationer, branschorganisationer, offentlig aktörer med flera, som upplever hinder i sitt hållbarhetsarbete kontaktar den nederländska myndigheten för innovation och företagande, RVO. Behoven beskrivs i en ansö-

kan. Staten tillsätter en koordinator för initiativet. Om projektet uppfyller vissa kriterier (se sid. 3) så startas en förhandlingsprocess. Mål och aktiviteter tas fram och en juridisk bedömning görs. Själva överenskommelsen är ett avtal mellan de involverade aktörerna och staten.

I överenskommelsen definieras så tydligt som möjligt det innovativa initiativet (vad man vill göra) och de åtgärder man vill vidta. Resultatet bör om möjligt vara mätbart. Överenskommelsen anger också de olika parternas åtaganden så tydligt som möjligt. Överenskommelsen skrivs alltid under av ansvarig minister.

Green Deals inbegriper departementen för näringsliv, miljö, infrastruktur och inrikesfrågor. Den nederländska myndigheten RVO, som i Sverige motsvaras av Vinnova, har en förvaltande roll och verkar som stödfunktion för att besvara frågor och ta emot intresseanmälningar.

Inledningsvis organiserades detta genom en grupp om tre till fyra handläggare i regeringskansliet samt ca fyra handläggare vid RVO. Numera är det en koordinator i regeringskansliet, på ca 50% av en tjänst, och 2-3 personer på RVO som ansvarar för det övergripande arbetet med Green Deals. Utöver dessa stödjer en handläggare i regeringskansliet varje överenskommelse.

Det finns ingen särskild budget för Green Deals. Handläggningen och övriga insatser finansieras av respektive departement och ses som en del av det löpande arbetet.

Större överenskommelser som innefattar ett stort antal parter (uppemot 60 stycken har förekommit) kräver särskilda arrangemang och organisation. Ibland ordnas detta av aktörerna själva eller deras organisationer. Till varje överenskommelse tillsätts en arbetsgrupp och en styrgrupp. Det finns också en "Green Deal board" som är stödjande i processen att sluta och även utvärdera en Green Deal.

Vad har man uppnått?

Green Deals bedöms enligt utvärdering ha inneburit att överenskommelser har blivit ett fungerande och tillgängligt styrmedel för både aktörer och regeringen. Det har blivit ett värdefullt tillägg i regeringens och myndigheternas sätt att arbeta.

Det systematiska arbetet med överenskommelser har möjliggjort för regeringen att ta tillvara initiativ från samhällets aktörer i högre utsträckning. Avståndet mellan regeringen, myndigheterna och samhällsaktörer har på så sätt minskats. Vid en utvärdering 2016 visade att 70 % av 1 300 deltagande aktörer ansåg att Green Deals tillfört värde för att nå uppsatta mål.

Aktörerna har upplevt en stor nytta av kontakten och dialogen med regeringen och myndigheterna. Green Deals har blivit ett starkt varumärke som ger projekt trovärdighet och engagemang. En viss kritik har riktats mot att överenskommelserna till stor del görs med de aktörer som redan ingår i regeringens nätverk. Det är uppenbart att överenskommelserna underlättat för kunskapsutbyte, skapande av arbetsgrupper och upprättande av handlingsplaner. Överenskommelserna har också inneburit att administrativa hinder har undanröjts. Det är mer oklart och svårare att påvisa att överenskommelserna inneburit minskad miljöpåverkan och hållbar ekonomisk tillväxt.

I de fall som administrativa hinder minskas bedöms detta snabba på innovationer. Green Deals bedöms också leda till att fler tar del av och använder innovationer.

En viss kritik riktas i utvärderingen mot att idéerna inte skalas upp och får det genomslag som är rimligt att förvänta sig. Eftersom överenskommelserna syftar till att vara innovativa och använda oprövade lösningar så finns det också

en större risk för misslyckande än för ett genomsnittligt projekt.

Ur miljösynpunkt har utvärderingar riktat en del kritik mot överenskommelserna för att vara otydliga med vilken nytta de ska uppnå. I en utvärdering som är inriktad på överenskommelser inom området cirkulär ekonomi konstateras att Green Deals har bidragit till värde för miljöanpassad innovation men att andra åtgärder också krävs för storskaligt genomslag för de innovativa idéer som tas fram. Utvärderingen konstaterar också att överenskommelserna inom området cirkulär ekonomi inte kan uppvisa tydliga resultat i form av minskad miljöpåverkan. Utvärderarnas råd är att överenskommelserna ska ha en tydlig och oberoende miljöbedömning som grund för att beskriva projektens miljöaspekter mer tydligt.

Green Deals har utvecklats sedan de infördes 2011. Ett skifte har skett från kvantitet till kvalitet och man satsar numera mer på få men genomarbetade projekt. Initiativen, målen och åtagandena har blivit tydligare, mer mätbara och i högre grad realiserbara.

Green Deals är fortfarande under utveckling men man har lärt sig att:

- Sätta kvalitet framför kvantitet
- Låta initiativtagarna leda
- Göra alla berörda aktörer delaktiga
- Förarbetet tar tid
- Sätta konkreta och mätbara mål
- Klargöra roller tidigt

International Green Deals

En internationell Green Deal (North Sea Resources Roundabout) har slutits mellan 29 aktörer i Nederländerna, Frankrike, Storbritannien och den belgiska regionen Flandern. Bakgrunden är de varierande förutsättningarna för avfallshandling i de olika länderna. Dessa gör det svårt att handla över gränserna med material som är avfall. Överenskommelsen ska stimulera hållbar tillväxt genom att underlätta handel och gränsöverskridande transporter med dessa avfall.

Hittills inkluderar överenskommelsen kompost, PVC och icke järnhaltiga metaller från bottenaska samt återvunnen fosfor från avloppsslam. Planer finns att också inkludera el-avfall.

Inom överenskommelsen etableras arbetsgrupper för respektive avfallsslag. I grupperna analyseras hinder och praktiska lösningar tas fram för att överkomma hindren. Lösningarna ligger ofta i att få till harmoniserade tolkningar och tillämpningar av gällande lagstiftning. En effektivisering av administrationen vid gränsöverskridande transporter bidrar till en fungerande marknad och skapar utrymme för myndigheterna att ägna mer kraft åt illegala transporter.

Avfallsfria festivaler – ett exempel på en Green Deal

Den nederländska regeringen och aktörer inom "event-sektorn" gjorde 2015 en överenskommelse om avfallsfria festivaler. Syftet var att minska mängden avfall per besökare och återvinna mer. Nedskräpningen i samband med festivaler skulle också minska. Bakgrunden var att problemen med nedskräpning hade blivit så allvarliga att tillståndsmyndigheten övervägde att förbjuda festivalerna.

Festivalarrangörerna har utvecklat ett samarbete och bland annat haft arbetsgrupper för använd-

ning av plastmuggar, kompostering av organiskt avfall, minskat avfall från camping och minskad nedskräpning. En handbok för avfallsfria festivaler har tagits fram. Detta har också resulterat i en effektivare handläggning av tillstånd för festivaler.

Ett exempel på resultat är att musikfestivalen DGTL med 40 000 besökare har lyckats halvera avfallsmängderna på ett år. Resultatet är baserat på materialflödesanalyser. Exempel på åtgärder är bland annat ökad återanvändning av muggar och scener byggda i återanvändningsbara delar.

Fler exempel på Green Deals

Ladd-infrastruktur för elfordon

Målet var att installera 10 000 smarta laddstationer för elfordon på privata och offentliga platser. Denna Green Deal är avslutad och målet är uppnått. Överenskommelsen innebar också att en marknadsanpassad betalningsmetod etablerades.

Återtag av kemikalier

I denna överenskommelse behåller producenter ansvaret för de kemikalier de tillverkar och tar tillbaka dem efter användning. På så sätt får både producent och användare ett intresse att bevara resurser och värde. Flera pilotprojekt genomförs där denna lösning testas. Ett möjligt slutresultat är en färdplan för att etablera återtagningserbjudandet som en fullskalelösning i Nederländerna.

Energi till Utrecht!

Utrechts kommun etablerade en helpdesk för etablering av jordvärmepumpar. Intresset för att anlägga jordvärmepumpar ökar samtidigt som utrymmet är begränsat. Överenskommelsen syftar till att använda utrymmet så effektivt som möjligt. Med stöd av expertis från nationella myndigheter har kommunen utvecklat samordnad rådgivning och effektiv handläggning av tillståndsbeslut.

CO2-nätverk för växthusindustrin i Noord-Holland

Växter behöver koldioxid för att växa. Denna Green Deal syftar till att ta tillvara koldioxid från energianläggningar genom att använda dem i växthus. Ett stort antal branschaktörer och lokala myndigheter har deltagit i överenskommelsen. Delprojekt avser såväl insamling av koldioxid som transport och distribution.

Hållbara anläggningsarbeten

Överenskommelsen syftar till att göra anläggningssektorn mer hållbar. I överenskommelsen deltar såväl statlig och kommunala beställare som utförare i form av privata entreprenörer. Beställarna har åtagit sig att göra sina projekt och upphandlingar mer hållbara. Samtliga aktörer ska lära av varandra för att utveckla sektorn.

Biobaserat byggande

Överenskommelsen innebär ett åtagande att undanröja hinder i form av regler för biobaserade byggmaterial. Målsättningen är att skapa jämbördiga förutsättningar för biobaserade och traditionella byggmaterial. Deltagarna vill att biobaserade byggmaterial ska bli en del av regelverket för byggande och miljö.

Läs mer om Green Deals:

- Hittills har 228 Green Deals slutits. Flera av dem avser energiområdet och biologisk mångfald.
- Fler exempel på Green Deals finns i rapporten Green Deals Overview, Government of the Netherlands och på hemsidan greendeals.nl

resource-sip.se

RE:

SOURCE

